

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
MICHAL BOBEK
föredraget den 13 juli 2017¹

Mål C-194/16

Bolagsupplysningen OÜ
Ingrid Ilsjan
mot
Svensk Handel AB

(begäran om förhandsavgörande från Riigikohus (Högsta domstolen, Estland))

”Förordning nr 1215/2012 – Domstols behörighet i mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden – Publicering av uppgifter på internet – Juridiska personers personlighetsskydd – Centrum för intressen – Föreläggande att avlägsna och rätta uppgifter i en annan medlemsstat – Talan om skadestånd”

Innehållsförteckning

I. Inledning	2
II. Tillämpliga bestämmelser	3
III. De faktiska omständigheterna, förfarandet och tolkningsfrågorna.....	3
IV. Bedömning	5
A. Tillämpligheten av grunden ”centrum för intressen” för behörighet i fråga om juridiska personer	6
1. Inledning: utvecklingen i rättspraxis (hur undantaget blev regel).....	6
2. Juridiska personers personlighetsskydd	8
a) Principiellt svar	8
b) Pragmatiskt svar	11
c) Olika behandling av juridiska personer enligt förordning nr 1215/2012?	12

¹ Originalspråk: engelska.

B. Internationell behörighet för talan om skadestånd för kränkning av personlighetsskyddet som orsakats av information som publicerats online	13
1. Svårigheterna att vidmakthålla den ”mosaikliknande” metoden för internetrelaterad skadeståndstalan	14
2. Det snävare alternativet	16
a) Det omvärderade testet	16
b) Fastställande av centrum för karendens intressen	17
c) Slutsats i denna del	20
C. Behörighet i fråga om ett föreläggande om rättelse och avlägsnande av påstått skadebringande uppgifter	20
V. Förslag till avgörande	22

I. Inledning

1. Ett estländskt bolag med verksamhet i Sverige svartlistades på en svensk arbetsgivarorganisations webbplats på grund av dess ifrågasatta affärsmetoder. Som oundvikligen inträffar när det gäller anonyma inlägg på internet, som allmänt sett är kända för sitt vårdade språk, finstämda förståelse eller måttfullhet, tilldrog sig webbplatsen ett antal fientliga kommentarer från dess läsare.

2. Det estländska bolaget väckte talan vid estländsk domstol mot den svenska organisationen. Det gjorde gällande att de publicerade uppgifterna negativt påverkade dess heder, rykte och goda namn. Det yrkade att den estländska domstolen skulle förplikta den svenska organisationen att rätta uppgifterna och avlägsna kommentarerna från dess webbplats. Det begärde också skadestånd för påstådd liden skada till följd av att uppgifterna och kommentarerna hade publicerats på nätet.

3. Riigikohus (Högsta domstolen, Estland) hyser tvivel i fråga om de estländska domstolarnas behörighet i detta mål. Den har därför ställt i huvudsak tre frågor till domstolen: för det första, kan de estländska domstolarna vara behöriga att pröva denna talan på grund av karendens ”centrum för sina intressen”, som är en särskild behörighetsgrund som domstolen tidigare tillämpat på fysiska personer men hittills inte i fråga om juridiska personer? För det andra, om så är fallet, hur ska en juridisk persons centrum för dess intressen bestämmas? För det tredje, om de estländska domstolarnas behörighet ska begränsas till situationer där skadan uppkommit i Estland frågar den hänskjutande domstolen huruvida den kan förplikta den svenska organisationen att rätta och avlägsna uppgifterna i fråga.

4. Det föreligger två nya moment som erbjuder domstolen möjlighet att göra en ny och kanske mer kritisk bedömning av sin tidigare praxis: en *juridisk person* (inte en fysisk) yrkar i första hand *rättelse och avlägsnande* av de uppgifter som gjorts tillgängliga på internet (och endast i andra hand skadestånd för påstådd skada på dess rykte). Dessa faktiska omständigheter föranleder frågan i vilken utsträckning som de till synes generösa reglerna om internationell behörighet, som tidigare fastställts i

domen i målet *Shevill*² med avseende på ärekränkning genom tryckta medier som senare ytterligare i domen i målet *eDate*³ utsträckts till skada på en fysisk persons rykte genom att uppgifter publicerats på internet, kan vara i behov av en uppdatering.

II. Tillämpliga bestämmelser

Förordning nr 1215/2012

5. Enligt skäl 15 i förordning (EU) nr 1215/2012⁴ bör behörighetsbestämmelserna uppfylla ”kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist”.

6. I skäl 16 anges att ”principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsgrunder i de fall där det finns en nära anknytning mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta en korrekt rättskipning. Detta kriterium om nära anknytning bör säkerställa ökad rättssäkerhet och förhindra att svaranden kan stämmas i en domstol i en medlemsstat som han eller hon inte rimligen kunde förutse. Detta är viktigt, särskilt i tvister om utomobligatoriska förpliktelser som härrör från kränkningar av privatlivet eller personlighetsskyddet, inbegripet förtal.”

7. Enligt den allmänna regeln om domstols internationella behörighet i artikel 4.1 ”ska talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han eller hon har medborgarskap”.

8. Enligt artikel 5.1 i samma förordning kan avvikelser ske från den sistnämnda regeln endast med stöd av bestämmelserna i avsnitten 2–7 i kapitel II.

9. Bestämmelsen i artikel 7.2 (i avsnitt 2 i kapitel II i förordning nr 1215/2012) *har betydelse för förevarande mål*. I mål rörande skadestånd utanför avtalsförhållanden kan talan mot en person med hemvist i en medlemsstat väckas i en annan medlemsstat ”vid domstolen för den ort där skadan inträffade eller kan inträffa”.

III. De faktiska omständigheterna, förfarandet och tolkningsfrågorna

10. Bolagsupplysningen OÜ (nedan kallat klaganden) är ett bolag som är etablerat i Tallinn, Estland och som tydligt bedriver det mesta av sin verksamhet i Sverige. Ingrid Ilsjan är anställd hos klaganden.

11. Svensk Handel AB är en svensk näringslivsorganisation (nedan kallad motparten).

12. Motparten svartlistade klaganden och publicerade detta på sin webbplats med angivande av att klaganden ”ägnar sig åt lögn och bedrägeri”. Ett internetforum på webbplatsen samlade runt 1 000 kommentarer i anledning av svartlistningen inklusive uppmaningar till våldshandlingar mot klaganden och dennes anställda.

2 Dom av den 7 mars 1995, *Shevill m.fl./Presse Alliance* (C-68/93, EU:C:1995:61).

3 Dom av den 25 oktober 2011, *eDate Advertising m.fl.* (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685).

4 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 [av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttsens område | (omarbetning) (EUT L 351, 2012, s.1).

13. Den 29 september 2015 väckte klaganden och Ingrid Ilsjan talan mot motparten vid Harju Maakohus (distriktsdomstol, Harju, Estland) (nedan kallad domstolen i första instans). Klaganden och Ingrid Ilsjan yrkade att motparten skulle förpliktas att rätta uppgifterna som publicerats beträffande klaganden och att avlägsna kommentarerna från dess webbplats. Klaganden begärde också skadestånd för ekonomisk förlust, i synnerhet för utebliven vinst, med ett belopp om 56 634,99 EUR. Ingrid Ilsjan yrkade skadestånd för ideell skada med belopp som domstolen skulle bestämma. Klaganden och Ingrid Ilsjan har gjort gällande att de lidit skada till följd av motpartens handlande. De har påstått att publiceringen av de oriktiga uppgifterna har omöjliggjort klagandens verksamhet i Sverige.

14. Genom beslut av den 1 oktober 2015 avvisade domstolen i första instans deras talan. Den fann att det inte hade visats att skadan i fråga hade uppkommit i Estland. Den kunde därför inte grunda sin behörighet på artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012. Uppgifterna och kommentarerna var skrivna på svenska som inte förstås av estnisktalande utan översättning. Minskningen av omsättningen var dessutom angiven i svensk valuta vilket tydde på att skadan faktiskt lidits i Sverige. Enbart det faktum att webbplatsen var tillgänglig i Estland kunde inte automatiskt medföra behörighet för de estländska domstolarna.

15. Klaganden och Ingrid Ilsjan överklagade det beslutet till Tallinna Ringkonnakohus (appellationsdomstol, Tallinn, Estland). Den 9 november 2015 avslog den domstolen överklagandet och slog fast att de estländska domstolarna saknade internationell behörighet.

16. Detta avgörande överklagades till den hänskjutande domstolen, Riigikohus (Högsta domstolen, Estland).

17. Vid Högsta domstolen har klaganden anfört att de estländska domstolarna är behöriga att pröva målet på grund av att centrum för dennes intressen är i Estland. Innehållet på nätet som publicerades i detta mål kränkte klagandens rätt att bedriva affärsverksamhet. Dennes ledning, ekonomiska verksamhet, avdelningar för redovisning, affärsutveckling och personal är belägna i Estland. Klagandens inkomster överförs från Sverige till Estland och klaganden har inte någon utländsk företrädare eller filial utomlands. Effekterna av den skadestandsgrundande handlingen har således uppkommit i Estland.

18. Motparten anser att det inte finns något nära samband mellan tvisteföremålet och de estniska domstolarna. Den internationella behörigheten ska därför avgöras enligt den allmänna regeln i artikel 4.1 i förordning nr 1215/2012. Motparten har sitt säte i Sverige. De svenska domstolarna är därför behöriga att pröva målet vid den nationella domstolen.

19. Den hänskjutande domstolen beslutade att dela upp prövningen av klagandens och Ingrid Ilsjans talan. Den senares talan återförvisades till domstolen i första instans för förnyad prövning av frågan om den kan tas upp till sakprövning. Vad gäller klagandens talan anser den hänskjutande domstolen att de estländska domstolarna är behöriga i fråga om dennes talan om skadestånd som kan ha lidits i Estland. Den hyser emellertid tvivel i fråga om den är behörig avseende övriga aspekter av klagandens talan.

20. Mot denna bakgrund beslutade Riigikohus (Högsta domstolen, Estland) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1. Ska artikel 7.2 i [förordning nr 1215/2012] tolkas så, att en person vars rättigheter påstås ha kränkts genom offentliggörande av felaktiga uppgifter om honom eller henne på internet och genom underlåtenhet att avlägsna de kommentarer som rör honom eller henne kan väcka talan om rättelse av de felaktiga uppgifterna och avlägsnande av de kommentarer som kränker dennes rättigheter vid domstolarna i varje medlemsstat där den information som tillgängliggjorts på internet är eller var tillgänglig med avseende på den skada som uppkommit i denna medlemsstat?

2. Ska artikel 7.2 i [förordning nr 1215/2012] tolkas så, att en juridisk person vars rättigheter påstås ha kränkts genom offentliggörande av felaktiga uppgifter om den på internet och genom en underlåtenhet att avlägsna de kommentarer som rör den kan framställa yrkanden om rättelse av uppgifterna, avlägsnande av kommentarer och ersättning för den materiella skada som uppkommit genom offentliggörandet av de oriktiga uppgifterna på internet med avseende på hela den skada som uppkommit vid domstolarna i den stat i vilken den juridiska personen har sitt centrum för sina intressen?
3. Om den andra frågan besvaras jakande, ska artikel 7.2 i [förordning nr 1215/2012] tolkas så, att
- det ska antas att en juridisk person har sitt centrum för sina intressen i den medlemsstat där den har sitt säte och att den ort där skadan inträffade således är belägen i den medlemsstaten, eller
  - samtliga omständigheter ska beaktas vid fastställandet av var den juridiska personen har sitt centrum för sina intressen och den ort där skadan inträffade således är belägen, såsom exempelvis den juridiska personens säte och fasta driftställe, dess kunders geografiska belägenhet och på vilket sätt och med vilka medel dess transaktioner genomförs?”

21. Skriftliga yttranden har ingetts av klaganden, Estlands, Portugals och Förenade kungarikets regeringar samt av Europeiska kommissionen. Klaganden, den estländska regeringen och kommissionen yttrade sig muntligen vid förhandlingen den 20 mars 2017.

IV. Bedömning

22. Den hänskjutande domstolens frågor rör sammanfattningsvis tre punkter. Kärnpunkten ligger enligt min uppfattning i den andra frågan: är grunden centrum för intressen för behörighet som utvecklats i domen i målet eDate⁵ avseende fysiska personer också tillämplig i fråga om juridiska personer? Jag börjar därför med att behandla den frågan (A). Under förutsättning av ett jakande svar på den frågan föreligger behov av att behandla den nationella domstolens tredje fråga: hur ska juridiska personers centrum för sina intressen bestämmas (B)? Med sin första fråga ber slutligen den hänskjutande domstolen EU-domstolen att uttala sig om samspelet mellan den ”mosaikliknande” metod som utvecklades av domstolen i domen i målet Shevill,⁶ enligt vilken en domstols behörighet är begränsad till den skada som uppkommit inom respektive nationellt territorium, samt den odelbara (enhetliga) karaktären av ett yrkande som klaganden framställt (C).

23. Kort uttryckt behandlas i detta förslag först det personrelaterade tillämpningsområdet för de relevanta behörighetsreglerna (A), därefter vilka kriterier som ska tillämpas (B) och slutligen frågan om åtgärder för gottgörelse (C). Huvudinnehållet i argumentationen är följande: vid bestämmandet av domstols internationella behörighet i mål om utomobligatoriskt skadeståndsansvar för skada på en persons rykte ser jag inte någon anledning att göra åtskillnad mellan fysiska och juridiska personer. Mitt förslag är att när det gäller domstols internationella behörighet ska de behandlas på samma sätt. Med beaktande emellertid av internets särskilda egenskaper och den information som kommuniceras på nätet föreslår jag också att den tidigare metod som antagits av domstolen begränsas. Med avseende på innehåll som görs tillgängligt på internet är det föga meningsfullt att behålla den ”mosaikliknande” behörigheten som fastställts i domen i målet Shevill specifikt för spridning av tryckta medier. Om en sådan skärpning av reglerna för domstols internationella behörighet i fråga om ärekränkning på internet godtas uppkommer inte ens frågan om vilka yrkanden som kan prövas inom ramen för en territoriellt begränsad ”mosaikliknande” behörighet av det slag som fastställdes i domen i målet Shevill.

5 Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685).

6 Dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61).

A. Tillämpligheten av grunden ”centrum för intressen” för behörighet i fråga om juridiska personer

1. Inledning: utvecklingen i rättspraxis (hur undantaget blev regel)

24. Förevarande mål rör tolkningen av regeln i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 som anger domstols internationella behörighet i fråga om talan om skadestånd. Enligt den regeln får talan mot en person med hemvist i en medlemsstat väckas i en annan medlemsstat om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden ”vid domstolen för den ort där skadan inträffade eller kan inträffa”.

25. Detta är en *särskild* behörighetsbestämmelse. Den medger ett undantag från den *allmänna* regeln i artikel 4.1 i förordning nr 1215/2012 enligt vilken talan mot den som har hemvist i en medlemsstat ska väckas i den medlemsstaten.⁷

26. Regeln i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 bygger enligt fast rättspraxis på förekomsten av en *särskilt nära anknytning* mellan tvisten och andra domstolar än de på orten där svaranden har sitt hemvist, vilket gör det berättigat att dessa domstolar med hänsyn till en god rättskipning och processekonomi ges behörighet.⁸

27. Uttrycket ”den ort där skadan inträffade” i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 (och dess föregångare⁹) har tolkats av domstolen sedan målet Bier¹⁰ på det sättet att det omfattar både orten där skadan *uppkom* och orten där *den kausala händelsen inträffade*. Käranden får således välja att väcka talan mot svaranden vid domstolarna för var och en av dessa orter.¹¹

28. I domen i målet Shevill klarlade domstolen att när ärekränkning sker genom en tidningsartikel som sprids i flera medlemsstater kan käranden välja att väcka talan om skadestånd (med tillämpning av särskilda behörighetsbestämmelser) vid domstolarna på två orter. Antingen kan talan väckas vid domstolarna i den medlemsstat där den skadegörande, kausala händelsen *inträffade*,¹² som sammanfaller med den ort där utgivaren är etablerad, eller vid domstolarna i varje medlemsstat där publikationen i fråga har spridits och där den drabbade gör gällande att hans eller hennes rykte *lidit skada*. De sistnämnda domstolarnas behörighet begränsas till att endast avse den skada som orsakats i den medlemsstaten.¹³ Denna andra typ av speciell behörighet som innebär territoriell begränsning som skapades i domen i målet Shevill har betecknats som den ”mosaikliknande” metoden.¹⁴

7 Se till exempel beträffande ett uttalande på senare tid dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punkt 17 och där angiven rättspraxis).

8 Detta har fastställts i dom av den 30 november 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punkt 11). Se också dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl./Presse Alliance (C-68/93, EU:C:1995:61, punkt 19 och där angiven rättspraxis), dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 40 och där angiven rättspraxis), dom av den 3 oktober 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635 punkt 27 och där angiven rättspraxis), dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13 EU:C:2015:28, punkt 19 och där angiven rättspraxis) och dom av den 21 december 2016, Concurrence SARL (C-618/15, EU:C:2016:976, punkt 26 och där angiven rättspraxis). Se också skäl 16 i förordning nr 1215/2012.

9 Ordalydelsen av artikel 7.2 är identisk med artikel 5.3 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1). Den är också nära på identisk med artikel 5.3 i Brysselkonventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 304, 1978, s. 36).

10 Dom av den 30 november 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punkt 19).

11 Se till exempel beträffande ett uttalande på senare tid dom av den 22 januari 2015, Hejduk (C-441/13 EU:C:2015:28, punkt 18 och där angiven rättspraxis).

12 Detta sammanfaller också med den allmänna regeln om svarandens säte. Se dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61, punkt 26).

13 Dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61, punkterna 30–31).

14 Se, till exempel, Mankowski, P., Kommentar zum Art. 5 EuGVVO, i EWiR 2011, s. 743–744. Den lösning som valdes i målet Shevill uppfattas i allmänhet ha utformats för att återspegla det faktum att i det fallet det stora flertalet av de tryckta alstren spreds i Frankrike medan endast en liten del utgavs i England där de personer som berördes av de publicerade uppgifterna var bosatta. Se till exempel Briggs, A., The Brussels Convention, *Yearbook of European Law*, 1995, vol. 15, issue 1, s. 487–514.

29. I domen i målet eDate bekräftade domstolen först denna behörighetsregels tillämplighet på talan om kränkning av personlighetsskydd orsakad av information som publicerats på internet. Domstolen fann att en talan om skadestånd kan föras vid domstolarna i varje medlemsstat på vars territorium det på internet publicerade innehållet är eller har varit tillgängligt. Dessa domstolars behörighet förblir territoriellt begränsad.¹⁵

30. Domstolen lade emellertid också till en ytterligare behörighetsgrund i domen i målet eDate: en sådan talan kan också föras vid domstolarna på den ort där käranden har sitt centrum för sina intressen. Denna ort motsvarar i allmänhet den medlemsstat där käranden är stadigvarande bosatt eller en annan medlemsstat där andra faktorer såsom kärandens utövande av en yrkesverksamhet kan göra att det föreligger ett särskilt nära samband med denna medlemsstat.¹⁶

31. Domstolen utvecklade denna tredje särskilda behörighetsgrund för talan som omfattas av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 med beaktande av ”skadans allvarliga karaktär” och tillgängligheten överallt i världen av de påstått skadebringande uppgifterna.¹⁷ Dessa är egenskaper som är speciella för internet som i egenskap av medium var ganska obetydligt vid tiden för domen i målet Shevill.¹⁸

32. Sammanfattningsvis innebär en kombinerad tillämpning av målen Shevill och eDate att i ett mål om påstådd skada på rykte orsakad av uppgifter på internet föreligger i dag möjlighet att välja mellan *fyra olika* fora om käranden är en fysisk person. Tre av dem är ”fullständiga” fora där hela skadan kan prövas och de återstående är ”partiella” där den skada som kan prövas är begränsad till den skada som uppkommit inom den statens territorium. De fullständiga fora omfattar ett forum som utgör det *allmänna* forumet (svarandens hemvist) och två särskilda fora (där den kausala händelsen inträffade som sannolikt sammanfaller med det allmänna forumet i de flesta fall; och där käranden har sitt centrum för sina intressen). Härutöver är det sannolikt att samtliga återstående medlemsstater kan utgöra partiella fora, eftersom uppgifter på internet är tillgängliga i alla medlemsstater.

33. Förevarande mål rör internationell behörighet avseende en talan om skadestånd till följd av en påstådd kränkning av klagandens personlighetsskydd. Klaganden är en *juridisk* person. Ett yrkande har framställts om att motparten ska förpliktas att *rätta och avlägsna* uppgifterna och kommentarerna från motpartens webbplats. Det bekräftades vid förhandlingen att klagandens syfte med talan inte i första hand är ersättning för liden ekonomisk skada utan snarare rättelse och avlägsnande av det påstått skadebringande innehållet på nätet. Skadestånd begärs endast i andra hand.

34. Såsom förutskickades i början av detta förslag kan dessa två moment tillsammans medföra att domstolens hittillsvarande rättspraxis tillämpas på ett sätt som medför att den omfattar områden som den kanske inte ursprungligen utformats för. Det kan emellertid också vara nyttigt att tvingas ta ställning till de yttre gränserna för en intellektuell konstruktion: det medför en kritisk förnyad bedömning av själva grunderna för dess uppbyggnad.

35. Innan denna uppgift kan genomföras måste emellertid följande fråga först behandlas: är det med avseende på skada på personlighetsskydd orsakad via internet möjligt att göra åtskillnad mellan fysiska och juridiska personer?

15 Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkterna 51 och 52).

16 Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 49).

17 Ibid., punkt 47.

18 Se, beträffande en kritisk bedömning i den juridiska litteraturen som påtalar övergången till *forum actoris* och brist på förutsebarhet och risken för forum shopping med en sådan metod, till exempel Bollée, S., and Haftel, B., Les nouveaux (dés)équilibres de la compétence internationale en matière de cyber délits après l'arrêt eDate Advertising et Martinez, *Recueil Le Dalloz*, 2012, No. 20, s. 1285–1293, Kuipers, J.-J., förenade målen C-509/09 & 161/10, eDate Advertising v. X and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited, Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 25 October 2011, *Common Market Law Review* 2012, s. 1211–1231, Thiede, T., Bier, Shevill und eDate – Aegrescit medendo?, *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 4/2012, s. 219–222.

2. Juridiska personers personlighetsskydd

36. Fastän det inte uttryckligen nämns i domen förefaller det som om tanken som starkt påverkade inrättandet av en ytterligare behörighetsgrund i domen i målet eDate var skyddet av grundläggande rättigheter. Den tanken kom till tydligt uttryck i generaladvokaten Cruz Villalóns resonemang i förslaget till avgörande i det målet.¹⁹

37. I vart fall har frågan huruvida personlighetsskyddet som en grundläggande rättighet också kan utsträckas till juridiska personer varit föremål för vittgående diskussioner i förevarande mål. Åtnjuter juridiska personer personlighetsskydd? Parternas uppfattningar i detta mål skiljer sig åt.

38. Den estniska regeringen har i sina skriftliga yttranden och vid förhandlingen anfört att personlighetsskyddet enligt domen i målet eDate per definition endast kan tillkomma fysiska personer. Estland har framhållit att detta hänger samman med dess karaktär och verkan (som smärta och lidande). På ett liknande sätt har Förenade kungariket i sina skriftliga yttranden betonat att det skadestånd som begärs till följd av skadebringande uppgifter som publiceras på internet för juridiska enheter i själva verket motsvarar kommersiell förlust. Detta föranleder frågor som skiljer sig från dem som uppkommer beträffande en fysisk person vars rykte påverkas.

39. Kommissionen medger att vissa medlemsstater har regler för personlighetsskyddet men vidhåller att det forum som grundas på var käranden har sitt centrum för sina intressen (*forum actoris*) inte ska utsträckas till juridiska personer. En sådan utvidgning skulle inte vara befogad i den intresseavvägning som ska göras.

40. Jag kan inte ansluta mig till dessa ståndpunkter. För det första, på en *principiell* nivå är det svårt att förstå varför inte juridiska personer skulle kunna erhålla personlighetsskydd i den omfattning som den analogin rimligen tillåter (a). För det andra emellertid är det kanske värt att framhålla att på en mer *pragmatisk* nivå är frågan huruvida juridiska personer åtnjuter visst grundläggande personlighetsskydd av ganska begränsad betydelse när det gäller förevarande mål. Det råder inte något tvivel om att enligt lagstiftningen i ett antal medlemsstater åtnjuter juridiska personer skydd för deras rykte eller goda namn som en del av deras lagstadgade rättigheter. Dessa existerar och måste beaktas i rättskipningen till stor del oavsett om juridiska personer har eller inte har grundläggande rättigheter. Eftersom sådana krav, om de är gränsöverskridande, sannolikt innefattar "skada" i den mening som avses i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 är en eventuell het diskussion om omfattningen av bolags grundläggande rättigheter inte huvudmomentet i förevarande mål (b). Dessa överväganden ledde till slutsatsen att det saknas anledning att behandla fysiska och juridiska personer på olika sätt med avseende på särskilda behörighetsgrunder.

a) Principiellt svar

41. Inom ramen för Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad Europakonventionen) var det till en början endast artikel 1 i protokoll nr 1 till Europakonventionen om skydd för egendom som *uttryckligen* föreskrev tillämpning på juridiska personer. Sedermera har emellertid både Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen) och EU-domstolen gradvis utsträckt skyddet för grundläggande rättigheter till juridiska personer när detta syntes lämpligt med hänsyn till den grundläggande rättighet som var i fråga.

¹⁹ Som bland annat anförde att den grundläggande rätten till privatlivet och informationsfriheten som fastställs i artiklarna 7 och 11 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan) "ger uttryck för det särskilda skydd som informationen bör åtnjuta i ett demokratiskt samhälle. Där framhålls även betydelsen av privatlivet, vilket innefattar den egna bilden". Förslag till avgörande av generaladvokaten Cruz Villalón i de förenade målen eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:192, punkt 52).

42. I Europadomstolens praxis har således en utvidgning gradvis under årens lopp inbegripit exempelvis yttrandefrihet,²⁰ rätten till privat- och familjeliv²¹ och rätten till en rättvis rättegång.²² Samtidigt har emellertid Europadomstolen medgett att när en begränsning av grundläggande rättigheter är i fråga kan de undertecknande parterna i vissa fall ha ett större utrymme för skönsmässig bedömning i situationer som rör de berörda personernas yrkesmässiga verksamhet.²³

43. Inom ramen för EU-rätten har domstolen på samma sätt slagit fast att juridiska personer inte endast åtnjuter rätten till egendom²⁴ utan även rätten till näringsfrihet²⁵, rätten till ett effektivt rättsmedel²⁶ och mer specifikt även rätten till rättshjälp.²⁷ Domstolen har också funnit att oskuldspresumtionen och mer specifikt rätten till försvar gäller till förmån för juridiska personer.²⁸

44. Utvidgningen i båda systemen av grundläggande rättigheter till förmån för juridiska personer förefaller på det hela taget med några undantag²⁹ ha skett gradvis och ganska naturligt och spontant utan djupare filosofiska överväganden beträffande grundläggande rättigheters natur eller funktion.³⁰ De överväganden som gjorts förefaller ha varit mer av funktionell karaktär: kan den grundläggande rättigheten i fråga med en rimlig analogi tillämpas på en juridisk person? Om svaret är ja tenderar denna rättighet att utsträckas till och tillämpas på juridiska personer, kanske med större utrymme för begränsningar och inskränkningar.³¹

20 Som fastställs i artikel 10 i Europakonventionen. Europadomstolens dom av den 26 april 1979, *Sunday Times mot Förenade kungariket* (CE:ECHR:1979:0426JUD000653874).

21 Som förankras i artikel 8 i Europakonventionen. Europadomstolen utvidgade begreppet ”hem” till ett bolags kontor. Europadomstolens dom av den 16 april 2002, *Société Colas Est m.fl. mot Frankrike* (CE:ECHR:2002:0416JUD003797197, § 40–42).

22 Som föreskrivs i artikel 6.1 i Europakonventionen. Europadomstolens dom av den 20 september 2011, *Oao Neftyanaya Kompaniya Yukos mot. Ryssland* (CE:ECHR:2011:0920JUD001490204, §§ 536–551). Det angavs att det inte fanns någon anledning att behandla juridiska personer annorlunda då respekten för rätten till en rättvis rättegång är en förutsättning för möjligheten att genomdriva den materiella rättigheten i fråga. Se Oliver, P., *Companies and their Fundamental Rights: a comparative perspective*, *International and Comparative Law Quarterly*, 2015, vol. 64, issue 3, s. 678.

23 Se Europadomstolens dom av den 16 december 1992, *Niemietz mot Tyskland* (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088), i vilken Europadomstolen fann att en polisundersökning i ett kontor som tillhörde en jurist med egen självständig verksamhet där denne hade sin bostad utgjorde en kränkning av hans ”hem”. Europadomstolen tillade emellertid att staternas rätt att ingripa enligt artikel 8.2 i Europakonventionen kan vara mer vittgående när det var fråga om ”yrkesmässig eller kommersiell verksamhet eller lokaler för sådan verksamhet än som annars skulle gälla” (§ 31).

24 Som fastställs i artikel 17 i stadgan. Se till exempel dom av den 11 juni 2015, *Berlington Hungary m.fl.* (C-98/14, EU:C:2015:386, punkterna 89–91 och där angiven rättspraxis).

25 Som föreskrivs i artikel 16 i stadgan. Se dom av den 21 december 2016, *AGET Iraklis* (C-201/15, EU:C:2016:972, punkterna 66–69 och där angiven rättspraxis).

26 Som fastställs i artikel 47 i stadgan. Se till exempel dom av den 16 maj 2017, *Berlioz Investment Fund SA* (C-682/15, EU:C:2017:373, punkt 48).

27 Som föreskrivs i artikel 47 i stadgan. Dom av den 22 december 2010, *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811, punkterna 44–59).

28 Som stadfästs i artikel 48 i stadgan. Se till exempel dom av den 26 november 2013, *Groupe Gascogne/kommissionen* (C-58/12 P, EU:C:2013:770, punkt 9 och följande punkter) och dom av den 14 september 2010, *Akzo Nobel Chemicals och Akcros Chemicals/kommissionen* (C-550/07 P, EU:C:2010:512, punkt 92).

29 Ett av dessa är dom av den 22 december 2010, *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811), där domstolen fann att även juridiska personer har rätt till rättshjälp. Domstolen anförde därvid (punkt 38) ett språkligt argument (termen ”person” i den berörda bestämmelsen utelöst inte juridiska personer) tillsammans med överväganden i fråga om systematiken (det ifrågavarande kapitlets placering i stadgan).

30 Se vidare till exempel Oliver, P., *Companies and their Fundamental Rights: a comparative perspective*, *International and Comparative Law Quarterly*, 2015, vol. 64, issue 3, s. 661–696.

31 Det kan tilläggas att liknande diskussioner och eventuell utvidgning av skyddet för grundläggande rättigheter till förmån för juridiska personer inte begränsas till de två europeiska systemen. Se beträffande fall från andra sidan av Atlanten till exempel *Citizens United mot. Federal Election Commission* 558 U.S. 310 (2010), som behandlar juridiska personers politiska yttrandefrihet och på senare tid *Burwell mot Hobby Lobby Stores* 573 U.S. (2014), där USA:s högsta domstol bekräftade att bolag med vinstsyfte kan hysa en religiös trosuppfattning.

45. Vad gäller juridiska personers personlighetsskydd kan mer *specifikt* dess indirekta bekräftelse återfinnas i domen Fayed mot Förenade kungariket.³² Europadomstolen fann att avseende rätten till ett gott rykte är gränserna för godtagbar kritik vidare för personer som är verksamma i stora publika bolag än för privatpersoner.³³ Vidare fann Europadomstolen att det faktum att en viss part var ett stort multinationellt bolag inte skulle frånta denne rätten att försvara sig mot ärekränkande anklagelser. Inte heller innebär detta faktum att sökandena (fysiska personer) inte skulle ha behövt visa att påståendena i fråga var korrekta.³⁴

46. Det bör emellertid medges att Europadomstolens praxis i denna fråga kanske inte är helt avgörande, i synnerhet av två skäl. För det första kan karaktären på juridiska personers personlighetsskydd skilja sig något från personlighetsskyddet för fysiska personer beroende på vilken rättigheten är, i vilket sammanhang den åberopas – artikel 8, artikel 10 eller kanske artikel 1 i första protokollet, eller även någon av de processuella rättigheterna. För det andra hänvisar Europadomstolen ofta i konkreta fall till den nationella domstolens redan genomförda bedömning av frågan om det förekommit eller inte förekommit kränkningar av en juridisk persons personlighetsskydd.³⁵

47. Det finns två sätt att närma sig juridiska personers personlighetsskydd som grundläggande rättighet: som ett *eget värde* och som ett *medel*.

48. Personlighetsskydd som ett *eget värde* betyder att de är skyddsvärda i sig självt. Personlighetsskydd kan ses som ett utflöde av mänsklig värdighet. Enbart att vara människa är värdefullt i sig och värt att skyddas. Om denna uppfattning om personlighetsskyddet godtas föreligger det verkligen vissa intellektuella svårigheter att tillskriva en juridisk person dessa egenskaper.

49. Personlighetsskydd kan emellertid också ses som ett *medel* för effektivt skydd av andra grundläggande rättigheter snarare än som ett mål i sig. Upprätthållande av juridiska personers personlighetsskydd leder till (eller utgör det nödvändiga förverkligandet av) andra rättigheter som dessa personer åtnjuter såsom rätten till egendom (artikel 17 i stadgan) eller rätten till näringsfrihet (artikel 16 i stadgan). Med tillämpning av detta synsätt leder kränkning av ett bolags personlighetsskydd bestående i skada på dess goda namn och rykte direkt till kränkning av dess ekonomiska rättigheter. Ett effektivt skydd av dessa ekonomiska rättigheter (som juridiska personer förvisso har) kräver också upprätthållande av deras personlighetsskydd.

50. Innebär den sistnämnda motiveringen för upprätthållande av juridiska personers personlighetsskydd att dessa rättigheter är mindre värda eller till och med obefintliga? Flera yttranden som gets in i detta mål förefaller framföra detta moraliska argument med påståendet i huvudsak att "om det handlar om pengar är det inte värt skydd som grundläggande rättigheter".

51. Jag delar inte den uppfattningen av tre skäl. För det första finns det ett antal i huvudsak processuella rättigheter vars upprätthållande inte kan sägas vara ett mål i sig men som snarare utgör medel för att säkerställa andra rättigheter eller värden. Är dessa rättigheter då "mindre värda"? För det andra vad gäller beträffande andra materiella rättigheter som avser "mindre värda" rättigheter såsom till exempel rätten till egendom eller rätten till arbete eller näringsfrihet? Är dessa också "moraliskt mindre

32 Europadomstolens dom av den 21 september 1990, Fayed mot Förenade kungariket (CE:ECHR:1994:0921JUD001710190).

33 Ibid., §75. Se också Europadomstolens dom av den 15 maj 2005, Steel och Morris mot Förenade kungariket (CE:ECHR:2005:0215JUD006841601, § 94) dom av den 20 november 1989, Markt intern Verlag GmbH och Klaus Beermann mot Tyskland (CE:ECHR:1989:1120JUD001057283, §§ 33–38).

34 Europadomstolens dom av den 15 maj 2005, Steel och Morris mot Förenade kungariket (CE:ECHR:2005:0215JUD006841601, § 94).

35 Se den nyligen meddelade domen av Europadomstolen av den 2 februari 2016, Magyar Tartalomszolgáltatás Egysélete och Index.hu Zrt mot. Ungern, (CE:ECHR:2016:0202JUD002294713, § 66).

värda”? För det tredje skulle en sådan inställning även om den godtogs utesluta vinstgivande juridiska personer från skyddet för grundläggande rättigheter. Men vad gäller dem som inte bedriver verksamhet i vinstsyfte? Vad gäller juridiska personer utan vinstsyfte som kan sägas ha mer ”ädla” syften?

b) Pragmatiskt svar

52. Jag kan inte se någon anledning till varför juridiska personer inte skulle åtnjuta upprätthållande av deras personlighetsskydd som en grundläggande rättighet förutsatt att det med tillämpning av den övergripande inställning som angetts i föregående avsnitt är lämpligt i det enskilda fallet.

53. Jag tror emellertid inte att domstolen faktiskt behöver behandla den frågan vid avgörandet av detta mål.

54. Med bortseende från det ”obligatoriska” inslaget av skyddet för grundläggande rättigheter i nutida diskurs³⁶ bör det påpekas vad detta mål egentligen handlar om: målet gäller frågan om domstols internationella behörighet enligt artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 avseende ansvar för skada utanför avtalsförhållanden som drabbat en persons rykte.

55. Ansvar för sådan skada är emellertid inte begränsat till vad som skyddas av konstitutionellt garanterade grundläggande rättigheter. Det är i stället motsatsen som gäller – i medlemsstaternas lagstiftning återfinns de mer detaljerade reglerna om personlighetsskydd och rykte på vanlig lagstiftningsnivå i nationella civillagar eller i skadeståndsrätten. Dessa regler är då oundvikligen tillämpliga på såväl fysiska som juridiska personer.

56. För att ta Tyskland som exempel har upprätthållande av personlighetsskydd i allmänhet sin grund i konstitutionen. Både fysiska och juridiska personer är skyddade. Juridiska personer åtnjuter sådant skydd så länge som det rör deras särskilda funktion, exempelvis som en ekonomisk aktör eller arbetsgivare.³⁷ Företagets personlighetsskydd skyddar ett företags rykte och dess konstitutionellt garanterade näringsfrihet.³⁸ Omfattningen av företagets personlighetsskydd är utformat relativt brett.³⁹ I Frankrike förefaller rättspraxis ha godtagit att juridiska personer åtnjuter visst personlighetsskydd, i synnerhet när det gäller deras heder och rykte.⁴⁰ I engelsk rätt förefaller begreppen ärekränkning och uppsåtlig osanning skydda juridiska enheters rykte och ekonomiska intressen.⁴¹

57. Juridiska personers personlighetsskydd som skyddar deras goda namn och rykte är således trots skillnader i utformning och omfattning inte ovanliga företeelser i medlemsstaterna. Om ett sådant rättsligt grundat krav framställs mot en enhet från en annan medlemsstat kräver naturligen avgörandet av en sådan talan även ett beslut i fråga om internationell behörighet enligt artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012.

36 Med en återblick är det värt att framhålla att i målet Shevill var tre av fyra kärande faktiskt *juridiska* personer. Detta faktum föranledde emellertid inte några tvivel beträffande tillämpligheten av samma regler om domstols internationella behörighet. Samma faktum kan ändå ses som indirekt bevis på hur mycket den juridiska diskursen i EU-rätten har ändrats och flyttat fokus under det senaste årtiondet. En skeptiker kunde tillägga att detta inte nödvändigtvis är till det bättre i den meningen att diskursen angående grundläggande rättigheter skapar bättre eller vassare analytiska verktyg för tolkning av exempelvis regler om domstols internationella behörighet.

37 Se, till exempel, dom från Bundesgerichtshof (federala högsta domstolen i Tyskland) av den 18 maj 1971 – VI ZR 220/69, NJW 1971, 1665, dom av den 8 juli 1980 – VI ZR 177/78, NJW 1980, 2807, dom av den 19 april 2005 – X ZR 15/04, NJW 05, 2766, dom av den 23 september 2014 – VI ZR 358/13, NJW 2015, 489, och även dom av den 28 juli 2015 – VI ZR 340/14, NJW 2016, 56. Se även beslut från Bundesverfassungsgericht (federala författningsdomstolen i Tyskland) av den 24 maj 2006 – 1 BvR 49/00, NJW 2006, 3771.

38 Koreng, A., Das Unternehmenspersönlichkeitsrecht als Element des gewerblichen Reputationsschutzes, in: GRUR 2010, s. 1065 och följande sidor.

39 Detta skydd omfattar inte endast påståenden som kan leda till att konsumenter inte längre efterfrågar ett företags produkter eller tjänster utan också att filminspelning utan tillstånd i bolagets lokaler kan utgöra en kränkning av ett företags personlighetsskydd. Se till exempel Landgericht Stuttgart, dom av den 9 oktober 2014 – 11 O 15/14.

40 Se till exempel Dumoulin, L., Les droits de la personnalité des personnes morales, *Revue des sociétés* 2006, issue 1, punkt 19.

41 Se till exempel Tesla Motors Ltd mot BBC [2013] EWCA Civ 152 eller Marathon Mutual Ltd mot Waters [2009] EWHC 1931 (QB).

58. Artikel 7.2 är annorlunda uttryckt en mångskiktad bestämmelse i den meningen att behörighetsbestämmelserna däri är tillämpliga oavsett den exakta nationella rättsliga grunden för kravet vare sig det materiella personlighetsskyddet grundar sig på en konstitutionellt skyddad grundläggande rättighet, på lag eller rättspraxis eller både och.

59. Även om artikel 7.2 är mångskiktad i fråga om den materiella grunden för talan enligt den nationella rätten ska den samtidigt tillämpas enhetligt. De eventuella skillnaderna beträffande grunden för talan enligt den nationella rätten får med andra ord inte påverka bedömningen av behörighetsreglerna förutsatt naturligtvis att den ändå avser skadestånd utanför avtalsförhållanden.

60. Upprätthållande av juridiska personers personlighetsskydd åtminstone i vissa fall regleras vanligtvis inte (endast) på nivån för grundläggande rättigheter utan också (eller till och med oftare) på nivån för vanlig lagstiftning. Det måste därför finnas likvärdiga unionsrättsliga behörighetsregler för bestämmandet av behörig domstol för prövning av en sådan talan som den som förs i det nationella målet.

c) Olika behandling av juridiska personer enligt förordning nr 1215/2012?

61. När det konstaterats att reglerna om behörighet i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 är tillämpliga på en juridisk persons talan om skadestånd med påstående om att dess personlighetsskydd kränkts oavsett om grunden för en sådan talan skulle vara ett konstitutionellt eller lagstadgat skydd uppkommer logiskt sett en annan fråga. Finns det någon anledning att göra åtskillnad mellan fysiska och juridiska personer vid tillämpningen av en särskild behörighetsgrund som baseras på centrum för kärandens intressen? Om ja, hur kan en sådan åtskillnad motiveras?

62. Den enda motivering som framförts i förevarande mål som skiljer sig från den som det redogjorts för ovan enligt vilken juridiska personer inte har personlighetsskydd har varit att en fysisk person är den "svagare parten". Det argumentet lyder som följer: fysiska personer är "svagare" i förhållande till juridiska personer som var fallet i de två förenade målen eDate. Den allvarliga skada som omedelbart uppkommer vid en publicering av information online motiverar en tolkning av behörighetsreglerna till deras fördel. Samma särskilda skydd är emellertid inte erforderligt när det gäller juridiska personer, eftersom de inte per definition är "svaga".

63. Jag delar inte denna uppfattning av fyra skäl.

64. För det första noterar jag i likhet med vad kommissionen anförde vid förhandlingen att behörighetsbestämmelsen i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 inte har till syfte att skydda den svagare parten. Jag håller med om att andra grunder för särskild behörighet i förordning nr 1215/2012 har detta syfte. Detta är fallet vad gäller det skydd i fråga om domstols behörighet som tillerkänns konsumenter, anställda och vissa personer i mål rörande försäkring.⁴² Argumentet att en fysisk person är den "svagare parten" gäller emellertid alls inte beträffande den särskilda behörighetsregeln för skadeståndsmål. Denna behörighet har i stället sin grund i den *nära anknytningen* mellan talan och den domstol som är behörig att pröva den.⁴³

65. Även om det för det andra skulle godtas att en fysisk person är den svagare parten vid tillämpning i detta sammanhang av förordning nr 1215/2012 i strid med dess klara ordalydelse undrar jag om en sådan regel som tillämpas automatiskt verkligen skulle vara lämplig och ge korrekta resultat i de flesta enskilda fallen. Är fysiska personer per definition alltid svaga och juridiska personer alltid starka

⁴² Se skäl 18 i förordning nr 1215/2012: "I försäkrings-, konsument- och anställningsavtal bör den svagare parten skyddas genom behörighetsbestämmelser som är förmånligare för dennes intressen än de allmänna bestämmelserna". Dessa regler återfinns i avsnitten 3–5 i kapitel II i samma förordning.

⁴³ Se hänvisning till rättspraxis som anges ovan i fotnot 8.

oberoende av de faktiska styrkeförhållandena i en viss tvist? Vad gäller i fråga om juridiska personer som faktiskt är små och ganska svaga? Vad gäller gränsfallen såsom enmansbolag, egenföretagare eller å andra sidan mäktiga och rika privatpersoner? Ska det också i detta sammanhang ha betydelse huruvida den juridiska personen har eller inte har vinstsyfte?

66. För det tredje bör man vid bedömningen av den skada uppgifter på internet kan orsaka vara medveten om att det inte endast är sannolikt att det föreligger stor variation på kändandesidan utan även på svarandesidan. När dom meddelades i målet Shevill var det sannolikt att ärekränkning skulle ske genom tryckta medier. I de flesta (förvisso inte alla) fall var det sannolikt att utgivarna på svarandesidan var juridiska personer.

67. Internet ändrade spelreglerna fullständigt, till det bättre eller till det sämre: det demokratiserade publicering. Med tillgång till egna webbplatser, egen publicering, bloggar och sociala nätverk kan fysiska personer mycket lätt sprida information rörande envar oavsett om dessa är fysiska eller juridiska personer eller offentliga myndigheter. Den ursprungliga tanken, som kan ha legat till grund för de tidiga reglerna om skada orsakad av ärekränkning och som utgick från att kändanden sannolikt är en svag enskild person medan svaranden är en (professionell) utgivare, faller under sådana tekniska förutsättningar fullständigt samman.

68. Även om man skulle godta logiken i en individuell bedömning av ömsesidiga styrkeförhållanden i konkreta fall står slutligen en sådan metod vad gäller dess praktiska genomförande ofta i strid med syftet att behörighetsreglerna ska motsvara kravet på hög förutsebarhet enligt förordning nr 1215/2012.⁴⁴ Vilka skulle exakt dessa kriterier då vara? Pengar? Storleken av respektive enhets juridiska avdelningar? Huruvida enheten i fråga publicerar yrkesmässigt? En sådan mödosam prövning med osäkert resultat är återigen kanske inte det bästa tillvägagångssättet för att avgöra internationell behörighet, vilket bör vara så snabbt och enkelt som möjligt.⁴⁵

69. Sammanfattningsvis ser jag inte något gott skäl för att reglerna om särskild behörighet i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 inbegripet grunden för behörighet baserad på kändandens centrum för sina intressen, ska vara olika beroende på om kändanden är en fysisk eller juridisk person.

B. Internationell behörighet för talan om skadestånd för kränkning av personlighetsskyddet som orsakats av information som publicerats online

70. Av de skäl som angetts i föregående avsnitt kan jag inte finna övertygande argument för att göra åtskillnad mellan fysiska och juridiska personer vid bestämmandet av internationell behörighet för prövning av talan om skadestånd för en påstådd kränkning av deras personlighetsskydd.

71. Av skäl som kommer att behandlas i detta avsnitt finner jag emellertid att det föreligger tvingande argument för att omvärdera de alltför vittgående regler om särskild behörighet som under åren utvecklats i denna domstols rättspraxis. Vid genomgång av dessa regler ska vederbörlig uppmärksamhet riktas mot det faktum att internet helt enkelt är ett mycket annorlunda medium.⁴⁶

⁴⁴ Skäl 15 i förordning nr 1215/2012.

⁴⁵ För en beskrivning av de praktiska svårigheterna som en individuell prövning av styrkeförhållandena medför i frågor rörande försäkring enligt förordning 44/2001 se mitt förslag till avgörande i MMA IARD (C-340/16, EU:C:2017:396, i synnerhet punkterna 61 och 62).

⁴⁶ På ett abstrakt principiellt plan delar jag helt önskemålet att behörighetskriterier är *teknikneutrala* som generaladvokaten Cruz Villalón värtaligt uttryckt i sitt förslag i de förenade målen eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:192, punkterna 53 och 54). På nivån för dess praktiska genomförande, som kommer att behandlas i detta avsnitt, ser jag emellertid svårigheter att behandla situationer som är objektivt mycket olika på samma sätt.

72. Det förslag som läggs fram i detta avsnitt är därför följande: för påstått ärekränkande uttalanden som publiceras på internet bör det finnas endast två särskilda (och fullständiga) fora att tillgå. Denna snävare reglering av särskild behörighet ska då gälla både fysiska och juridiska personer utan åtskillnad.

1. Svårigheterna att vidmakthålla den "mosaikliknande" metoden för internetrelaterad skadeståndstalan

73. Jag erinrar om⁴⁷ att domstolen i domen i målet Shevill uttalade att en talan om skada på rykte orsakad av en tidning kan föras vid domstolarna i den medlemsstat där utgivaren är etablerad och även vid domstolarna för den ort där tidningen spridits.

74. I domen i målet eDate lade domstolen till en tredje grund för särskild behörighet: kärandens centrum för sina intressen. Domstolen bekräftade också att behörighetsgrunden i domen i målet Shevill baserad på orten för spridning var tillämplig på talan om ersättning för skada som påståtts ha orsakats genom internet. Som i domen i målet Shevill förblir denna behörighet begränsad till skada som inträffat på det nationella territoriet i fråga.

75. I domen i målet Shevill byggde emellertid denna "mosaikliknande" metod på, per definition, begränsad spridning av tryckta exemplar av en viss tidning i en viss medlemsstat. Den territoriellt begränsade spridningen förefaller därför passa in i den territoriellt begränsade internationella behörigheten för talan om skadeståndet i fråga.

76. Problemet med denna särskilda behörighetsgrund är helt enkelt att internet fungerar mycket annorlunda. Information som publiceras online är omedelbart tillgänglig överallt. I princip finns det inte några geografiska gränser.⁴⁸ Man kan förvisso börja framföra argument beträffande tillgång till och språket för informationen och bedöma huruvida i ett enskilt fall informationen rimligtvis kunde eller inte kunde ha förståtts. Med utvecklingen av maskinell översättning och förhållandet att information mer än någonsin publiceras på språk som är vitt spridda kanske dessa överväganden inte har samma betydelse som de hade tidigare.

77. Enligt min uppfattning ligger roten till det nuvarande problemet i den automatiska utvidgningen av den "mosaikliknande" metoden i domen i målet Shevill till de internetrelaterade kraven i domen i målet eDate, som kanske inte fullt ut beaktade de avsevärda skillnaderna mellan dessa två typer av medier. Detta medför ett antal strukturella och operationella problem. Jag kommer att ange tre.

78. Genom att "sätta Shevill online" skapas huvudsakligen för det första behörighet för domstolarna i ett stort antal länder samtidigt, varav 28 enbart inom Europeiska unionen. Informationen är omedelbart tillgänglig i samtliga medlemsstater. Som generaladvokaten Cruz Villalón påpekade i sitt förslag till avgörande i målet eDate kan antalet "besök" på en viss webbplats och varifrån de skett visserligen ge en indikation på genomslaget inom ett visst territorium men det utgör inte något tillförlitligt kriterium för mätning av spridningen av den specifika informationen på internet.⁴⁹ Därför leder till och med ett enda besök till slutsatsen att "spridning" i den mening som avses i domen i målet Shevill föreligger och gör ett forum tillgängligt för käranden.

⁴⁷ Ovan punkt 28 i detta förslag.

⁴⁸ För liknande uppfattning och komparativ inspiration se till exempel Dow Jones and Company Inc mot Gutnick [2002] HCA 56, punkt 113 (High Court of Australia). Se också den tyska federala högsta domstolens dom av den 2 mars 2010 i VI ZR 23/09.

⁴⁹ Förslag av generaladvokaten Cruz Villalón i de förenade målen eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:192, punkt 50).

79. En sådan mångfald av fora som följer av spridningskriteriet är mycket svår att förena med syftet att behörighetsregler ska vara förutsebara och god rättskipning som fastställs i skäl 15 i förordning nr 1215/2012.⁵⁰

80. Förutom mångfalden av fora föreligger för det andra avsevärd *sönderdelning* av talan vid dessa fora: vart och ett av dessa 28 möjliga fora blir behörigt avseende skadestånd begränsat till det berörda nationella territoriet. En sådan uppdelning av skadan är mot bakgrund av det specifika medium som internet utgör svår om inte omöjlig att genomföra.⁵¹

81. Det är också svårt att se hur så många käromål kan samordnas med varandra och hur de kan vara förenliga med andra regler i förordning nr 1215/2012 vars syfte är att rationalisera genomförandet av rättegången, såsom *lis pendens*⁵² eller förening⁵³ av mål som har ett nära samband med varandra (eller med principen om *res judicata*).

82. Vad beträffar regeln om *lis pendens*, skulle dess verkan som rättegångshinder inträda mellan två (och upp till 28) territoriellt begränsade käromål på grund av att de avser samma skadliga information vars avlägsnande har yrkats tillsammans med skadestånd? Skulle tillämpligheten av den regeln bero på vilken typ av yrkanden som framställts? Och hur skulle den tillämpas i en situation med ett "fullständigt" käromål och flera "partiella", territoriellt begränsade käromål? Man kan också undra i vilken mån en dom som meddelats i fråga om all skada av en domstol för exempelvis kärandens centrum för dennes intressen utgör *res judicata* i förhållande till en eventuell påföljande talan om skadestånd vid ett eller flera partiella fora?

83. Förevarande mål rör förvisso inte dessa särskilda frågor. Deras eventuella praktiska inverkan bör ändå beaktas vid övervägande av tillämpning av en behörighetsregel som i grunden medför behörighet för domstolarna i 28 olika medlemsstater.

84. För det tredje är det också fråga om samspelet mellan omfattningen av behörigheten och den typ av yrkanden som framställs vilket särskilt behandlas i förevarande mål. Den praxis som följer av domarna i målen Shevill-eDate klarlade att behörigheten kan vara "fullständig" (när den grundas på centrum för kärandens intressen eller svarandens etablering/hemvist) eller "territoriellt begränsad" (grundad på spridning). Denna flexibilitet beträffande omfattningen av behörigheten har emellertid uttryckligen anförts endast avseende talan om skadestånd. Sådan talan är till sin natur kvantitativt möjlig att dela upp. Detta är emellertid kanske inte fallet med andra framställda yrkanden om åtgärder, såsom ett föreläggande att rätta eller avlägsna uppgifterna. Den åtgärden är till sin natur odelbar. Denna punkt är kärnan i den nationella domstolens tredje tolkningsfråga. Jag kommer att behandla den mer i detalj nedan i avsnitt C i detta förslag.

85. Sammanfattningsvis förefaller den praktiska tillämpningen av Shevill "online" vara problematisk. På detta stadium är det emellertid kanske rätt tillfälle att ta ett steg tillbaka och inte behandla de praktiska detaljerna utan de värden och intressen som bör vara vägledande. Vems intressen skulle ett sådant mångfaldigande av särskilda behörighetsgrunder kunna tjäna? Vem var de avsedda för?

50 I denna mening se till exempel Garber, T., Die internationale Zuständigkeit für Klagen aufgrund einer Persönlichkeitsrechtsverletzung im Internet, *ÖJZ*, 2012, s. 108 och följande sidor. Beträffande den motsatta uppfattningen, se till exempel Mankowski, P., Kommentar zum Art. 5 EuGVVO, i *EWiR* 2011, s. 743–744.

51 Den akademiska diskussion som utvecklades som svar på eDate-domen noterade bland annat svårigheterna med att "matematiskt dela upp oförsämdheterna i territoriella delar" som anges i målet Shevill. Se Pichler, P., Forum-Shopping für Opfer von Persönlichkeitseingriffen im Internet? Das EuGH-Urteil eDate Advertising gegen X und Martinez gegen MGN (C-509/09 und C-161/10), *M&R* 2011, s. 365 och följande sidor.

52 Det vill säga mål som rör samma sak mellan samma parter men vid domstolar i olika medlemsstater. Se avsnitt 9 i kapitel II i förordning nr 1215/2012.

53 Se artikel 8 i förordning nr 1215/2012.

86. Det kan diskuteras huruvida det stora antalet fora gagnar den förutsebara tillämpningen av systemet som sådant. Det bör hållas i minnet att behörighetsgrunden i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 är ett uttryck för syftet att åstadkomma en god rättskipning då den ger behörighet för en domstol som har *nära anknytning* till den specifika talan.⁵⁴ Som jag redan förklarat⁵⁵ är denna behörighetsgrund inte avsedd att skydda den svagare parten. Därför ska både kändens och svarandens intressen beaktas på samma sätt.

87. Även om man skulle anta att sådan mångfald av behöriga domstolar var avsedd att skydda känden kan man fråga sig om kändens intressen kan sägas vara väl tillgodosedda genom valet av många fora inbegripet ett stort antal partiella fora?

88. Jag tror inte det. Kändens situation har redan blivit ganska bekväm genom möjligheten att dra svaranden inför kändens eget forum med stöd av centrum för sina intressen som framgår av målet eDate.⁵⁶ Om känden vid detta egna forum kan föra talan om hela skadan föreligger det då något rimligt behov av att föra talan om "partiellt" skadestånd i ett antal andra stater? Jag kan inte se hur tillgång till ytterligare 27 fora är till gagn för någon part utöver den uppenbara möjligheten som erbjuds känden att trakassera svaranden med besvärande käromål vid parallella fora. Risker för trakasserier påtalades redan i samband med målet Shevill.⁵⁷ Men den blir faktiskt ganska uppenbar i samband med internet.

89. Medan den nuvarande mångfalden av fora vid första anblicken kan uppfattas vara till kändens fördel är det således svårt att vidhålla att den verkligen tjänar någon av parternas intressen. Av de skäl som an ovan kan den medföra svåra processuella frågor för båda parter. I synnerhet svaranden förlorar varje möjlighet att förutse i vilken medlemsstat/vilka medlemsstater talan kommer att väckas.

90. Utvidgning av den "mosaikliknande" metoden i domen i målet Shevill till att avse påstått ärekränkande uttalanden som publiceras på internet medför sammanfattningsvis en mångdubbling av fora som inte tjänar någon av parternas berättigade intressen och motverkar syftena att åstadkomma förutsebarhet och god rättskipning.

2. Det snävare alternativet

91. Förslaget i detta avsnitt är att återföra behörighetsreglerna om ärekränkande påståenden på internet till, och eventuellt närmare, grunderna för skadeståndsansvar utanför avtalsförhållanden i förordning nr 1215/2012 genom att begränsa särskild behörighet till två fall: där *händelsen som orsakade* skadan inträffade och *där skadan* inträffade. Den senare behörighetsgrunden definieras som den plats där kändens rykte starkast påverkades. Denna plats är den plats som är centrum för dennes intressen.

a) Det omvärderade testet

92. Enligt regeln i artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 ges behörighet till "domstolen för den ort där skadan inträffade eller kan inträffa". Denna omfattar både i) platsen där den *händelse som orsakade* skadan inträffade och ii) platsen där skadan *inträffade*.⁵⁸ Hur ska dessa två behörighetsgrunder fastställas med avseende på ärekränkande påståenden som publiceras på internet?

54 Se ovan fotnot 8.

55 Se ovan punkt 64.

56 En del av doktrinen ansåg att kändens forum (*forum actoris*) redan otillbörligt får vågskålen att väga över till kändens fördel. Se ovan fotnot 18.

57 Briggs, A., *The Brussels Convention, Yearbook of European Law*, 1995, vol. 15, issue 1, s. 487–514.

58 Se ovan fotnot 8.

93. Den *första* möjligheten är platsen varifrån uppgifterna kommer (*händelsen som orsakar skadan*). Som domstolen påpekade kommer denna möjlighet ofta att sammanfalla med den allmänna behörighetsregeln som grundas på svarandens hemvist i artikel 4.1 i förordning nr 1215/2012.⁵⁹ Logiskt sett är det mest sannolikt att svaranden ger ut och även kontrollerar informationen från den plats där svaranden har sitt hemvist. Denna plats är också den plats där verkställighet kan ske för rättelse eller avlägsnande av det skadliga innehållet online.

94. "Händelsen som orsakar" avser således platsen där personen/personerna som kontrollerar informationen befinner sig, inte var det fysiska/eller virtuella underlaget till informationen faktiskt skapades. I domen i målet Shevill ansåg domstolen indirekt att platsen där tidningen fysiskt trycktes inte var platsen där "*händelsen som orsakade skadan*" inträffade. Domstolen riktade i stället in sig på utgivarens hemvist. Enligt min uppfattning är detta en parallell till målet Shevill som kan hävdas: den fysiska placeringen av respektive server där informationen lagras saknar betydelse. Det avgörande är vem som har tillgång till innehållet, vilket betyder den som normalt⁶⁰ är ansvarig för publicering och ändring av informationen på nätet.⁶¹

95. Den *andra* möjligheten är platsen där *skadan inträffade*. Förevarande mål gäller skada som påstås ha drabbat en juridisk persons rykte. Den skadan inträffar sannolikt på den plats där den personen bedriver affärsverksamhet eller annars är yrkesmässigt verksam.

96. Om den "mosaikliknande" metoden i domen i målet Shevill skulle överges⁶² skulle platsen där skadan inträffade begränsas till en behörig domstol. Då det som är skyddat är kärandens rykte bör den platsen vara den där ryktet starkast drabbades. Denna plats är i sin tur sannolikt den plats där den personen, fysisk eller juridisk, har sitt centrum för sina intressen. Denna plats skulle då vara tvistens verkliga mittpunkt som skulle utgöra en särskild grund för behörighet baserad på den närmaste anknytningen.

97. Det skulle således finna två möjliga fora för käranden. Det ena skulle vara svarandens hemvist enligt den allmänna regeln i artikel 4.1 i förordning nr 1215/2012 som också sammanfaller med platsen för skadans ursprung. Det andra skulle vara där käranden har sitt centrum för sina intressen som sammanfaller med platsen där skadan inträffade. Båda dessa fora skulle ge den behöriga domstolen *fullständig* behörighet att döma i fråga om hela det yrkade skadeståndet och samtliga enligt den nationella rätten tillgängliga åtgärder inbegripet frågan om ett eventuellt föreläggande om detta yrkats.

98. Den föreslagna begränsningen tjänar två syften. För det första beaktar den och tar hand om den drabbade personens situation som kan dra den skyldige inför sitt forum och väcka talan om hela den lidna skadan. För det andra befrämjar den syftet att åstadkomma god rättskipning genom att den ger behörighet för domstolarna i den medlemsstat som har den närmaste anknytningen till kärandens centrum för sina intressen och som har bäst kännedom om kärandens situation. Dessa domstolar är därför mest lämpade att bedöma den totala inverkan av hela skadan.

b) Fastställande av centrum för kärandens intressen

99. Den återstående centrala frågan är: hur ska då *centrum för kärandens intressen* bestämmas för fysiska och även juridiska personer?

⁵⁹ Dom av den 7 mars 1995, Shevill m.fl./Presse Alliance (C-68/93, EU:C:1995:61, punkt 26) som avser artikel 2 i Brysselkonventionen, föregångaren till artikel 4 i förordning nr 1215/2012.

⁶⁰ Således den som i första hand är ansvarig för informationens innehåll med uteslutande av den eventuella möjligheten att förplikta serveradministratören (om annan än utgivaren) eller leverantören av internetjänster att inaktivera tillgång till den informationen.

⁶¹ Också eftersom publicering av innehåll online ofta genomförs på många servrar som är placerade på olika platser eller till och med i olika jurisdiktionsområden.

⁶² Av de skäl som angetts i detalj ovan i punkterna 77–90 i detta förslag.

100. Bestämmandet av den platsen blir naturligen beroende på omständigheterna i det enskilda fallet med fokus på *två moment* i synnerhet: kändans faktiska och sociala situation sedd *med utgångspunkt* i karaktären på det särskilda påståendet. Det första momentet avser kändans särskilda situation. Det andra avser hur denna situation kunde eller inte kunde ha påverkats av det omtvistade påståendet.

101. Denna tvåfaldiga bedömning måste med nödvändighet utföras med avseende på *varje konkret* krav. En sådan bedömning kan per definition inte utföras *abstrakt* oberoende av det ifrågavarande specifika kravets typ och karaktär.⁶³ Dess syfte är att göra den domstol behörig som kommer att befinna sig där tvisten har sin tyngdpunkt. Den domstolen kommer således att ha den bästa kunskapen om kändans situation och även om de verkningar som rimligtvis kan uppkomma i den medlemsstaten och eventuellt utanför.

102. När man försöker förutse var i allmänhet verkan av ett ärekränkande uttalande sannolikt drabbar *fysiska personer* angav domstolen i domen i målet eDate att centrum för kändans intressen motsvarar den medlemsstat där kändan är stadigvarande bosatt. Den fann att detta också kan vara i en annan medlemsstat med vilken ett särskilt nära samband föreligger på grund av andra faktorer såsom utövandet av en yrkesverksamhet.⁶⁴ Beroende på en viss kändans särskilda situation kan det således vara en annan plats såsom den plats där kändan har sin vänkrets, familj och så vidare.

103. Kriteriet stadigvarande bosättning kan förvisso tjäna som en god utgångspunkt för den faktiska bedömningen med avseende på centrum för fysiska personers intressen. Denna utgångspunkt behöver emellertid kontrolleras mot bakgrund av det konkreta påståendet i fråga, eftersom viss information naturligen inte har samma verkan på en persons yrkesmässiga och privata liv, vilket kanske inte är begränsat till en medlemsstat.

104. Vad beträffar centrum för *juridiska personers* intressen drabbar skadan typiskt sett sannolikt deras yrkesmässiga verksamhet. När det gäller en juridisk person med vinstsyfte, det vill säga ett bolag, är det sannolikt att behörigheten sammanfaller med den medlemsstat där det har den största omsättningen. I fråga om organisationer utan vinstsyfte är det sannolikt platsen där de har de flesta av sina "kunder" (i ordets vidaste betydelse). I båda fallen är det sannolikt att denna medlemsstat är den där skadan på ryktet och därför på den yrkesmässiga verksamheten kommer att vara som störst.

105. Den hänskjutande domstolen har sökt klarhet i huruvida vid bestämmandet av var centrum för en juridisk persons intressen är beläget hänsyn ska tas till var den har sitt säte.⁶⁵ Denna fråga förefaller vara inspirerad av en analogi med en fysisk persons bosättningsort som domstolen hänvisat till i domen i målet eDate.

106. När man söker paralleller till när etableringsorten har betydelse för bestämmandet av internationell behörighet kan en analogi (eller snarare motsatsen) göras med begreppet "platsen för huvudsakliga intressen" som är kärnan i behörighetsreglerna i insolvensförordningen.⁶⁶

63 Som således tar hand om situationer i vilka en kändans (objektiva) centrum för sina intressen ligger i medlemsstat X medan kravets karaktär är mycket speciell och avser en mycket konkret eller unik situation i medlemsstat Y som helt enkelt inte kan skada kändans rykte i medlemsstat X.

64 Dom av den 25 oktober 2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 49).

65 Det kan erinras om att artikel 63.1 i förordning nr 1215/2012 föreskriver följande: "Vid tillämpningen av denna förordning ska ett bolag eller annan juridisk person anses ha hemvist i orten för dess a) stadgeenliga säte, b) huvudkontor eller c) huvudsakliga verksamhet".

66 Se artikel 3.1 i Europaparlamentets och rådets förordning nr 2015/848 av den 20 maj 2015 om insolvensförfaranden (EUT L 141, 2015, s. 19). Se den tidigare och liknande men mindre nyanserade artikel 3.1 i rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden (EGT L 160, 2000, s. 1).

107. Enligt den förordningen är platsen för de huvudsakliga intressena den plats där gäldenären vanligtvis förvaltar sina intressen på ett sätt som kan fastställas av tredje man. För en juridisk person ska sätet anses vara platsen för de huvudsakliga intressena. När det gäller enskilda (som bedriver verksamhet som egenföretagare) ska platsen för de huvudsakliga intressena anses vara deras huvudsakliga verksamhetsställe eller hemvist (i samtliga fall om inte annat visas och under förutsättning att sätet, det huvudsakliga verksamhetsstället eller hemvistet inte har flyttats till en annan medlemsstat inom en tre- eller sexmånadersperiod före ansökan om att ett insolvensförfarande ska inledas).

108. Platsen för gäldenärens huvudsakliga intressen avgör sedan vilken domstol som är behörig att inleda det så kallade huvudinsolvensförfarandet. Platsen för huvudsakliga intressen avser således gäldenären som i insolvensförfaranden kan jämföras med en svarande.

109. Det faktum att en juridisk persons säte tas som startpunkt för att bestämma platsen för dess huvudsakliga intressen (och att domstolen därför är behörig att inleda ett så kallat huvudinsolvensförfarande) innebär därför inte något större avsteg från den klassiska standardregeln om behörighet i artikel 4 i förordning nr 1215/2012.

110. Det centrum för intressen som utvecklats i domen i målet eDate avser däremot käranden. Som kommissionen principiellt framhållit i detta avseende vänder detta upp och ned på grundvalen som behörighetsreglerna vilar på. Detta sammanhänger med att det förser käranden med ett eget forum (*forum actoris*)⁶⁷ som annars i förordningen förbehålls ”svagare parter”.⁶⁸

111. Vid bestämmandet av centrum för kärandens intressen vid tillämpning av artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 kan således en juridisk persons etableringsort eller hemvist beaktas som ett av de faktiska momenten. Det är emellertid förvisso inte det avgörande momentet.

112. Som redan påpekats är frågan var centrum för kärandens intressen ska anses vara beläget en faktisk fråga som beror på sammanhanget och som har till syfte att bestämma den plats där skadan som drabbat en juridisk persons rykte är som störst. Denna sammanfaller med den juridiska personens hemvist endast om dess huvudsakliga yrkesmässiga verksamhet också är belägen i den medlemsstaten. Om emellertid inte någon yrkesmässig verksamhet bedrivs i den medlemsstaten och om käranden inte har någon omsättning där kan inte centrum för kärandens intressen anses ligga där.

113. Vid bestämmandet av juridiska personers centrum för sina intressen är det således sannolikt att de relevanta faktorerna är huvudsaklig kommersiell eller annan yrkesmässig verksamhet som i sin tur säkrast bestäms med ledning av omsättning eller antalet kunder eller andra yrkesmässiga kontakter. Sätet kan tas i beaktande som ett av de faktiska momenten men inte isolerat för sig. Till skillnad från fysiska personer är det inte ovanligt att juridiska enheter väljer ett säte i en stat utan att det föreligger någon verklig anknytning till den staten.

114. Att ta bosättningsorten som relevant kriterium förefaller vara fullt motiverat för kärande som är fysiska personer och vars rykte har påverkats utan någon anknytning till deras affärsverksamhet. Den medlemsstat i vilken en sådan person är bosatt är sannolikt den plats där denne har sitt sociala och yrkesmässiga liv.

115. Utöver detta scenario kan man inte heller utesluta att en fysisk person också kan ha stadigvarande bosättning i en medlemsstat medan dennes egentliga liv (yrkesmässigt, personligt eller både och) kan vara i en annan medlemsstat.

⁶⁷ Problemet med att käranden i mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden skulle få ett forum grundat på kärandens förutsättningar (*forum actoris*) kom till uttryck redan i efterverkningarna till Shevill-domen. Se Briggs, A., *The Brussels Convention, Yearbook of European Law*, 1995, vol. 15, issue 1, s. 487–514. Den har diskuterats ytterligare som svar på eDate-domen. Se ovan fotnot 18.

⁶⁸ Se ovan i punkt 64 i detta förslag.

116. Detta för mig till följande slutkommentar: det bör tydligt klargöras att det beträffande både fysiska och juridiska personer kan föreligga mer än ett centrum för intressen med avseende på ett specifikt krav. När samtliga (faktiska och på sammanhanget beroende) bedömningar har genomförts kan det helt enkelt föreligga fler centrum för intressen avseende ett visst krav.

117. I ett sådant fall ankommer det på käranden att göra ett val och att vända sig till domstolarna i en av dessa medlemsstater. Eftersom behörighet grundad på centrum för intressen är en "fullständig" behörighet aktualiserar det valet emellertid reglerna om *lis pendens* med uteslutande av möjligheten att väcka talan på annat håll under den tid den första talan är anhängig.

c) Slutsats i denna del

118. Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att domstolen besvarar den andra och tredje tolkningsfrågan enligt följande: artikel 7.2 i förordning nr 1215/2012 ska tolkas så att en juridisk person som påstår att dennes personlighetsskydd har kränkts genom publicering av uppgifter på internet kan väcka talan i fråga om hela den lidna skadan vid domstolarna i den medlemsstat i vilken centrum för denna juridiska persons intressen är beläget.

En juridisk persons centrum för sina intressen är beläget i den medlemsstat där den personen bedriver sin huvudsakliga yrkesmässiga verksamhet förutsatt att de påstått skadliga uppgifterna kan påverka dennes yrkesmässiga situation.

C. Behörighet i fråga om ett föreläggande om rättelse och avlägsnande av påstått skadebringande uppgifter

119. I den sista delen av detta förslag kommer jag att behandla den första tolkningsfrågan: om den "mosaikliknande" metoden i Shevill-målet i fråga om internationell behörighet för territoriellt begränsad skada upprätthålls, medför den då behörighet för den nationella domstolen att utfärda ett sådant gränsöverskridande föreläggande som det som yrkas i det nationella målet? Om de estniska domstolarnas behörighet *begränsas* till den skada som orsakats klaganden på estländskt territorium kan de med andra ord utfärda ett föreläggande som förpliktar motparten i Sverige att rätta till och avlägsna de skadebringande uppgifterna i deras *helhet*?

120. När det gäller denna fråga bör det inledningsvis uppmärksammas att det inte är helt klart huruvida klagandens yrkande avser en *interimistisk* åtgärd eller ett *föreläggande* som en del av den slutliga domen efter materiell prövning av hela målet. Medan den förstnämnda är en interimistisk lösning i avvaktan på den slutliga domen i målet efter materiell prövning är den senare en del av den slutliga domen efter materiell prövning av talan.

121. Denna skillnad får följder för den prövning som ska genomföras för att bestämma den internationella behörigheten⁶⁹ och även för reglerna om erkännande och verkställighet.⁷⁰

122. Som emellertid klarlades vid förhandlingen förefaller det begärda föreläggandet ha begärts som en del av domen efter materiell prövning av talan. Jag kommer därför att utgå från att detta är fallet.

⁶⁹ Se artikel 35 i förordning nr 1215/2012. Den bestämmelsen anger den (tidigare gällande) möjligheten för en domstol att meddela interimistiska beslut även om den domstolen inte var behörig att materiellt pröva målet. Domstolen fann att i det sammanhanget får en domstol bevilja interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, under förutsättning att det föreligger "en faktisk anknytning mellan föremålet för de begärda åtgärderna och den territoriella behörigheten för ... den domstol vid vilken ansökan har ingetts". Dom av den 17 november 1998, Van Uden (C-391/95, EU:C:1998:543, punkt 40). Artikel 35 utgör därför en ytterligare särskild grund för behörighet vid sidan av övriga regler i samma förordning. Se i denna mening förslag till avgörande av generaladvokaten Cruz Villalón i målet Solvay (C-616/10, EU:C:2012:193, punkt 46).

⁷⁰ Se skäl 33 och artikel 42.2 i förordning nr 1215/2012. Se dom av den 21 maj 1980, Denilauler (125/79, EU:C:1980:130, punkterna 16–18).

123. Om domstolen skulle följa mitt förslag avseende den andra och den tredje tolkningsfrågan blir svaret på den första tolkningsfrågan överflödigt. Då det inte skulle föreligga någon fortsatt territoriell begränsning av behörigheten med avseende på det begärda skadeståndet enligt Shevill-domen skulle det inte heller uppkomma någon fråga om oförenlighet mellan omfattningen av behörigheten och de begärda åtgärderna. Med andra ord kommer den domstol som befinner sig behörig att pröva hela det begärda skadeståndet att också vara behörig att tillämpa hela skalan av olika åtgärder som föreligger enligt nationell rätt inbegripet förelägganden.

124. Om domstolen emellertid skulle finna det lämpligt att behålla den ”mosaikliknande” metoden i Shevill-målet förblir den första tolkningsfrågan som ställts av den hänskjutande domstolen högst relevant. För att fullständigt bistå domstolen kommer jag att i resten av detta förslag utforma ett koncist svar på denna fråga.

125. Den ”mosaikliknande” metoden i domen i målet Shevill föranleder frågan hur den territoriellt begränsade behörigheten i fråga om kravet på skadestånd ska anpassas till den enhetliga och till sin natur odelbara begärda åtgärden. Skulle det vara möjligt att begränsa domstolen med avseende på vilka åtgärder som den kan bevilja sedan dess internationella behörighet att pröva ett skadeståndskrav fastställts? Eller, om så inte är fallet, skulle det vara möjligt att i någon mån begränsa räckvidden eller *omfattningen* av en sådan åtgärd?

126. Jag kan inte se någon möjlighet eller rättslig grund för att göra det. Om det, hypotetiskt, skulle fastställas att klagandens talan är välgrundad och att de estniska domstolarna har internationell behörighet att pröva skadan som orsakats klaganden i Estland är det min uppfattning att den domstolen även är behörig att bevilja den begärda åtgärden förutsatt att en sådan åtgärd är möjlig enligt nationell rätt. Detta beror på den enhetliga karaktären på källan till den påstådda skadan i förevarande mål. Det finns endast en webbplats. Den kan helt enkelt inte rättas till eller avlägsnas endast ”i proportion” till den skada som lidits inom ett visst territorium.

127. För att bättre förklara denna punkt kan man ta en tvist mellan grannar som exempel. Antag att min grannes avloppsvattentank läcker. Avloppsvattnet från den tanken påverkar ett antal av de boende i byn. Avloppsvattnet rinner också in i min trädgård och infekterar och förstör därför mina älskade biodynamiska grönsaker som jag med möda men framgångsrikt odlar. Om jag eller någon av de övriga grannarna som drabbats i slutändan tvingas vända oss till domstol då diskussioner med grannen inte lett någonvart kommer vi naturligen sannolikt begära att grannen förpliktas laga avloppsvattentanken och stoppa läckaget. Detta kommer emellertid då att inträffa per definition till förmån för var och en. Det är svårt att föreställa sig att grannen skulle förpliktas att stoppa läckaget endast med den procentsats som matematiskt motsvarar den andel som skadan på mina biodynamiska grönsaker utgör av den totala skadan som orsakats samtliga boende i min by.

128. I förevarande mål skulle, om det fastställdes att klaganden får föra sin talan vid de estniska domstolarna avseende den skada som inträffat i Estland, frågan bli: skulle och kunde denna partiella behörighet för dessa domstolar återspeglas på nivån för partiell behörighet att utfärda ett föreläggande? Skulle motparten rimligtvis kunna åläggas att rätta till en *proportionerlig* del av de påstått skadebringande uppgifterna och kommentarerna? Om ja, hur skulle den delen bestämmas? Skulle motparten åläggas att avlägsna endast en proportionerlig del av uppgifterna? Eller endast en del av kommentarerna?

129. Sådana ganska absurda överväganden pekar tydligt på ett enda möjligt svar: förutsatt att en domstol i en medlemsstat är behörig att pröva en skadeståndstalan utanför avtalsförhållanden bör den också vara berättigad att avgöra frågan om samtliga åtgärder som är tillåtna enligt nationell rätt.⁷¹ Detta medför emellertid ett annat problem: om samtliga 28 domstolar som eventuellt är behöriga också skulle vara behöriga att utfärda förelägganden kan många beslut formulerade på olika sätt komma att utfärdas gentemot svaranden rörande samma åtgärd som denne ska genomföra eller avstå från.

130. Som framgår av diskussionen i avsnitt B i detta förslag är det dessa och andra praktiska frågor som föranleder min rekommendation till domstolen att begränsa den internationella behörigheten i fråga om internetrelaterad skadeståndstalan till två grunder för särskild behörighet. De nationella domstolarna som är behöriga enligt dessa två grunder för behörighet skulle då ha full behörighet att både pröva och utdöma skadestånd och varje annan åtgärd som är möjlig enligt nationell rätt inbegripet förelägganden.

V. Förslag till avgörande

131. Mot ovanstående bakgrund föreslår jag att domstolen besvarar den andra och den tredje tolkningsfrågan från Riigikohus (Högsta domstolen, Estland) enligt följande:

- Artikel 7.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (omarbetning) ska tolkas så att en juridisk person som påstår att dennes personlighetsskydd har kränkts genom publicering av uppgifter på internet kan väcka talan i fråga om hela den lidna skadan vid domstolarna i den medlemsstat i vilken centrum för denna juridiska persons intressen är beläget.
- En juridisk persons centrum för sina intressen är beläget i den medlemsstat där den personen bedriver sin huvudsakliga yrkesmässiga verksamhet förutsatt att de påstått skadliga uppgifterna kan påverka dennes yrkesmässiga situation.

⁷¹ Såvida det inte skulle anses att den "mosaikliknande" behörigheten enligt Shevill-domen berättigade en nationell domstol endast och uteslutande att avgöra frågor om skadestånd (det vill säga ersättning i pengar) men inget annat. Det skulle emellertid vara svårt att se vilken den rättsliga grunden för en sådan dramatisk begränsning av de nationella domstolarnas behörighet skulle vara och hur då nationella domstolar skulle kunna genomföra förfaranden i vilka deras behörighet i praktiken skulle vara avskalad i en sådan omfattning.